

Národní výzkum kyberšikany učitelů

výzkumná zpráva

2016

Národní výzkum kyberšikany českých učitelů – výzkumná zpráva (základní výsledky)

© Kamil Kopecký, René Szotkowski

Univerzita Palackého v Olomouci

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace © 2016

ve spolupráci se společností O2 Czech Republic a Seznam.cz

OBSAH

1. Úvodní slovo	4
2. Identifikace výzkumu.....	5
3. Metodologie	5
4. Základní výsledky.....	6
A. Výskyt kyberšikany v populaci učitelů.....	6
Tab. 1 Nejčastější formy kybernetických útoků na učitele	6
Tab. 2 Délka kybernetického útoku na učitele.....	7
Tab. 3 Kyberšikana českých učitelů – přehled.....	8
B. Propojení kyberšikany a tradiční šikany.....	8
Tab. 4 Výskyt tradiční šikany v souboru	8
C. Kde kybernetické útoky na učitele probíhají.....	9
Platformy, pomocí kterých je útok na učitele realizován	9
D. Pachatelé kyberšikany	9
Tab. 5 Pachatelé kyberšikany zaměřené na učitele	9
Tab. 6 Osoby, které o kyberšikaně učitele věděly.....	10
E. Dopady kyberšikany na oběť (slovní mraky).....	11
Slovní mrak 1 - Dopady na učitele – emoční oblast.....	11
Slovní mrak 2 - Dopady na učitele – fyziologická a behaviorální oblast.....	11
F. Základní strategie vyrovnávání se s kyberšikanou.....	12
Tab. 7 Přehled nejčastějších strategií vyrovnávání se s kyberšikanou.....	12
5. Porovnání s dalšími výzkumy.....	14
6. Shrnutí.....	14
7. Použité zdroje	15
8. Vybrané případy.....	16
9. Citace.....	18
10. Kontakty na realizátory a partnery výzkumu	20

1. Úvodní slovo

V posledních letech se stále více objevují případy, ve kterých se terčem jednorázového či opakovaného kybernetického útoku stal učitel. Případy agresivního chování dětí (ale také dospělých – rodičů) k učitelům potvrzují výzkumy realizované v Evropě, USA a dalších zemích světa.

Výjimkou není ani Česká republika – Česká školní inspekce (Česká školní inspekce, 2015) i další instituce opakovaně upozorňují na to, že se učitelé českých škol pravidelně stávají oběťmi verbální či fyzické agrese – a to jak ve školním prostředí, tak i mimo něj. S masivním rozšířením mobilních telefonů a internetových služeb pak došlo k nárůstu jednorázových či opakovaných kybernetických incidentů, ve kterých se oběťmi online agrese stala právě osoba učitele.

Cílem našeho výzkumu je především zmapovat, **jak moc je kyberšikana učitelů v České republice rozšířena, jaké formy útoků na učitele převládají, jak dlouho trvají, jaký mají na učitele dopad, jak učitelé krizové situace řeší, kdo jsou pachatelé útoků, zda se daří je úspěšně odhalovat a jakým způsobem jsou následně potrestáni.**

Věříme, že získané informace poslouží ke zvýšení ochrany učitelů a zároveň umožní zlepšit jejich pracovní podmínky.

Za realizační tým
Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.
Univerzita Palackého v Olomouci

2. Identifikace výzkumu

Národní výzkum kyberšikany učitelů byl realizován Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci za podpory generálního partnera projektu E-Bezpečí společnosti O2 Czech Republic. Na realizaci výzkumu dále spolupracovala firma Seznam.cz. Národní výzkum kyberšikany učitelů byl zrealizován v rámci smluvního výzkumu financovaného společností O2.

3. Metodologie

Procedura

Jako základní výzkumný nástroj byl zvolen anonymní online dotazník, který byl distribuován učitelům základních a středních škol na celém území České republiky. Distribuce dotazníku probíhala v součinnosti s krajskými a městskými manažery a koordinátory prevence rizikového chování, kteří zajistili distribuci dotazníku mezi učitele jednotlivých regionů.

Příprava výzkumu a testování validity a reliability výzkumného nástroje v rámci pilotního šetření probíralo od 1. 1. 2016 do 13. 2. 2016. Sběr dat probíhal od 14. 2. 2016 do 31. 3. 2016. V následujících měsících pak proběhlo vyhodnocení dílčích výstupů a jejich interpretace. K vyhodnocení dat byl využit statistický software Statistica.

Participanti výzkumu

Do výzkumu se zapojilo celkem 5 136 respondentů (78,60 % žen, 21,40 % mužů¹) ze všech krajů České republiky. Průměrný věk činil 46,42 let ($\hat{x}=52,00$, $\tilde{x}=48,00$), rozptyl souboru dosahoval hodnoty $s^2=96,25048$ ($s=9,810733$).

Největší část souboru tvořili učitelé základních škol (60,22 %) a učitelé středních škol (37,03 %), výzkumu se rovněž zúčastnili učitelé mateřských škol, vyšších odborných škol a vysokých škol (dohromady méně než 3 %).

Průměrná délka praxe respondentů činila 20,65 let ($\hat{x}=20,00$, $\tilde{x}=21,00$, četnost modu=319), rozptyl souboru dosahoval hodnoty $s^2=108,1378$ ($s=10,39893$).

Výzkumný nástroj

Pro potřeby našeho výzkumu byl vytvořen výzkumný nástroj - online dotazník, který se zaměřoval na zjištění informací o prevalenci kyberšikany a kybernetických útoků u učitelů základních a středních škol. Dotazník byl složen z 5 částí, obsahujících položky zaměřené na zjišťování demografických údajů o respondentech a o instituci, na které působí, položky zaměřené na zjišťování prevalence kybernetických útoků na učitele, položky určené ke zjištění informací o pachatelích útoků, strategiích, které byly k útokům na učitele využity, a také informací o tom, jaký byla kyberšikana učitele řešena. Výzkumný nástroj obsahoval celkem 44 položek.

---

¹ Podle oficiálních statistik genderové problematiky zaměstnanců ve školství Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (Ministerstvo školství, 2015) ČR tvoří podíl českých učitelů - mužů za 1. pololetí 2015 celkem 17,3 %.

4. Základní výsledky

A. Výskyt kyberšikany v populaci učitelů

V rámci našeho výzkumu jsme se zaměřili jak na četnost jednotlivých forem kybernetických útoků a jejich frekvenci, tak i na jejich intenzitu a čas, po který útoky probíhaly. Respondenti byli nejdříve osloveni s otázkou, zdali se stali oběťmi některé z forem kybernetického útoku (kyberšikany), přičemž tento útok musel být opakovaný, intenzivní a musel na ně mít dopad (např. v rovině emoční, behaviorální atd.). Respondenti dále uváděli, zdali k útoku na jejich osobu došlo v průběhu posledních 12 měsíců, nebo dříve, dále pak, jak dlouho útok probíhal, jaká byla jeho intenzita, kdo byl pachatelem apod. Tato zjištění podrobněji analyzujeme v dalších částech této práce.

Oběťmi některého z projevů kyberšikany se stalo 21,73 % (1118 z 5136) oslovených pedagogů, 78,27 % pedagogů pak uvedlo, že se oběťmi kyberšikany nestalo vůbec. Následující tabulka poskytuje přehled nejčastějších projevů kyberšikany, kterým jsou učitelé vystaveni (výpočet relativní četnosti je proveden vzhledem k celkovému počtu zachycených forem a incidentů n=1762).

Tab. 1 Nejčastější formy kybernetických útoků na učitele

Projev	Četnost (n)	Relativní četnost (%)
Verbální útoky realizované prostřednictvím mobilního telefonu a/či internetu (ponižování, urážení, zesměšňování, ztrapňování apod.)	507	28,77
Obtěžování prostřednictvím prozvánění (probíhajícího opakovaně, např. večer)	457	25,94
Vyhrožování či zastrašování prostřednictvím služeb internetu či mobilního telefonu	215	12,20
Šíření ponižující, zesměšňující či ztrapňující fotografie	162	9,19
Průnik do elektronického účtu (emailu, účtu na sociální síti apod.)	141	8,00
Šíření ponižující, zesměšňující či ztrapňující videonahrávky ²	64	3,63
Krádež identity, zneužití elektronického účtu ³	53	3,01
Vydírání prostřednictvím internetu či služeb mobilního telefonu	42	2,38
Šíření ponižující, zesměšňující či ztrapňující zvukové nahrávky	39	2,21

² Zahrnuje situace, ve kterých došlo ke *kyberbaitingu* – vyprovokané situaci, kterou žáci zaznamenali pomocí mobilního telefonu a výslednou nahrávku dále šířili.

³ Zahrnuje situace, ve kterých pachatel pronikl na účet učitele a prostřednictvím tohoto účtu mu způsoboval problémy – např. obtěžoval v kyberprostoru přátele učitele, jménem učitele rozesílal vulgární či sexuálně explicitní zprávy apod.

Nejčastěji se tedy učitelé stávají v kyberprostoru oběťmi **verbální agrese, zejména ponižování, urážení, ztrapňování, pomlouvání a zesměšňování**. Mezi další velmi rozšířené formy útoků patří prozvánění, vyhrožování či zastrašování, případně šíření ponižujících fotografií. Četnosti kybernetických útoků (projevů či forem kyberšikany) však nelze ztotožnit s termínem kyberšikana, protože je nutné určit, zdali útoky probíhaly opakovaně, zdali byly intenzivní a zdali probíhaly v delším časovém úseku. Proto jsme v rámci výzkumu rovněž zjišťovali, jak dlouho útoky probíhaly, zdali byly opakované a zdali byly natolik intenzivní, že by je oběť vnímala jako ubližující.

Tab. 2 Délka kybernetického útoku na učitele

Délka útoku	Četnost (n)	Relativní četnost (%)
méně než 1 týden	456	42,94
1-2 týdny	227	21,37
3-5 týdnů	117	11,02
1-3 měsíce	115	10,83
4-6 měsíců	53	4,99
7-12 měsíců	27	2,54
více než rok	67	6,31
Celkem	1062	100

Z výsledků je patrné, že převažují útoky krátkodobé, které proběhly v průběhu 1 týdne. Dlouhodobé útoky na učitele jsou spíše výjimečné, např. útoky trvající déle než půl roku potvrdilo pouze 9 % všech učitelů, kteří kybernetický útok na svou osobu zažili (celkem 94 učitelů z 1062).

Jsme si vědomi toho, že data, která nám o délce útoku poskytli samotní učitelé, mohou být limitována – útok na učitele mohl probíhat dříve, než se o tom samotný pedagog či jeho kolegové dozvěděli. Proto lze předpokládat, že útoky na učitele trvaly déle, než je uvedeno v přehledové tabulce výše.

Kybernetický útok na svou osobu, který proběhl v průběhu posledních 12 měsíců, potvrdilo 318 respondentů, 754 respondentů pak potvrdilo, že se stali obětí kybernetického útoku dříve než v průběhu 12 měsíců⁴. Tato data však zahrnují i jednorázové incidenty, které nebyly opakované, útok neprobíhal delší dobu a nebyl intenzivní, proto jsme data dále filtrovali, oddělili jednorázové incidenty od opakovaného útoku na učitele, zároveň oddělili data o incidentech, ke kterým došlo v průběhu 12 měsíců, a dále separovali incidenty, u kterých učitelé potvrdili emoční, fyziologický (psychosomatický) či behaviorální dopad na jejich osobu. Výsledný přehled poskytuje následující tabulka.

⁴ Někteří z respondentů neuvěděli délku útoku na jejich osobu, která je důležitá pro vymezení kyberšikany. Tyto respondenty jsme proto do dalších analýz nezařadili.

Tab. 3 Kyberšikana českých učitelů – přehled

Délka trvání	V posledních 12 měsících		Dříve než v posledních 12 měsících	
	Četnost (n)	Relativní četnost (%)	Četnost (n)	Relativní četnost (%)
Méně než týden	137	2,66	311	6,06
Déle než týden	181	3,52	443	8,63
Celkem	318	6,19	754	14,68

Kyberšikana, která probíhala v průběhu posledních 12 měsíců déle než 1 týden, **potvrdilo celkem 3,52 % učitelů** (181 z 5136 respondentů), celkově pak kyberšikana delší než týden zažilo 12,15 % (624 z 5136 učitelů). Ačkoli se oběťmi kybernetické agrese stalo 21,73 % učitelů (1118 z 5136), kyberšikana probíhající déle než týden se podařilo prokázat pouze u poloviny z nich (55,81 %).

Současně jsme testovali, zdali např. incidence kyberšikany u učitelů souvisí s délkou jejich praxe. Proto jsme na proměnné aplikovali test nezávislosti chí-kvadrát (při $\alpha=0,05$). Výsledky testu **neprokázaly vztah mezi délkou praxe a výskytem kyberšikany u učitelů** ($\chi^2=36,022$, $sv=48$, signifikance $p=0,89839$).

B. Propojení kyberšikany a tradiční šikany

V rámci našeho výzkumu jsme se rovněž zaměřili na to, zda je kyberšikana zaměřená na učitele propojena s tradičními formami šikany, tedy, zda se učitelé, kteří zažívají kyberšikana, rovněž stali oběťmi tradiční šikany (fyzické či psychické). Stejně tak jsme zjišťovali, kolik učitelů z našeho souboru zažilo šikana (i v situacích, kdy nebyla šikana propojena s kyberšikanou).

Tab. 4 Výskyt tradiční šikany v souboru

	Celý soubor (n)	Zažili kybernetický útok (n)	Nezažili kybernetický útok (n)
Zažili šikana	321	148	173
Nezažili šikana	4814	968	3846
	5135	1116	4019

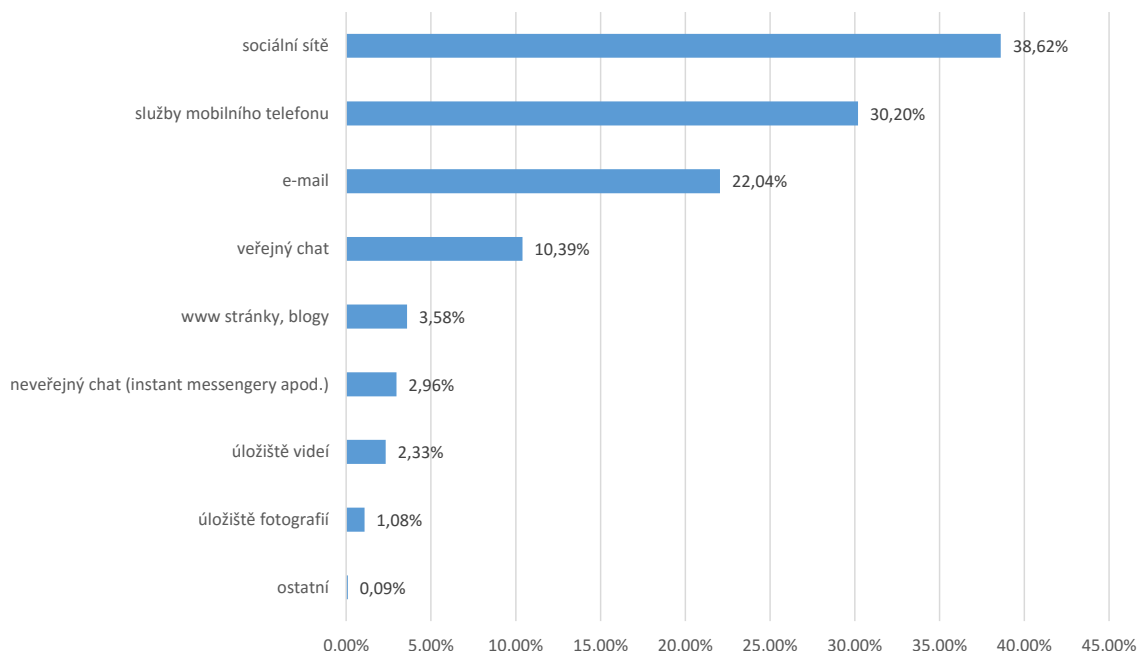
Obětí tradiční šikany se stalo celkem 321 učitelů, což představuje 6,25 % souboru (321 z 5135 respondentů).

C. Kde kybernetické útoky na učitele probíhají

V rámci výzkumu jsme se rovněž zaměřili na to, jaké platformy jsou k útoku na učitele využívány. Nejčastěji jsou k útoku zneužívány sociální sítě (38,6 % případů) a služby mobilního telefonu – nejčastěji SMS zprávy, anonymní telefonáty či prozvánění (30,20 % případů).

Platformy, pomocí kterých je útok na učitele realizován

D. Pachatelé kyberšikany

V dalších částech našeho výzkumu jsme se zaměřili na pachatele, kteří jednotlivé či komplexní útoky zaměřené na učitele realizují. Nejdříve je nutné říci, že v 24,42 % případů (n=272) se pachatele kybernetického útoku nepodařilo odhalit – nebyl tedy potrestán. V 68,02 % případů se však pachatele odhalit podařilo. V téměř polovině případů (48,84 %) byla pachatelem 1 osoba, v pětině případů pak pachatelé útočili ve skupině (19,18 %). Nyní se zaměříme na to, kdo jsou tedy samotní pachatelé.

Tab. 5 Pachatelé kyberšikany zaměřené na učitele

Pachatel	Detaily	Četnost (n)	Relativní četnost (%)
Žák či skupina žáků	Žák či skupina žáků, které oběť zná a učí	389	34,92
	Žák či skupina žáků, které oběť zná, ale neučí	35	3,14
	Žák či skupina žáků, kteří jsou ze školy, ve které oběť učí, ale nezná je osobně	20	1,80
	Žák či skupina žáků z jiné školy, než ve které oběť učí	5	0,45
Rodiče žáka	Rodiče žáka	90	8,08
Kolega oběti	Kolega – ne nadřízený	30	2,69
	Kolega – nadřízený (např. ředitel)	10	0,90

<i>Kombinace</i>	Žáci a jejich rodiče	24	2,15
	Kolegové z práce a rodiče	7	0,63
<i>Pachatele se nepodařilo určit</i>		272	24,42
<i>Jiné osoby</i>	Osoby, které nepůsobí na dané škole, např. expartner, soused, známý apod.	137	12,30
<i>Neuvedlo</i>		95	8,52
Celkem		1114	

Nejčastěji jsou tedy pachateli kybernetických útoků na učitele žáci, se kterými je učitel v pravidelném kontaktu – zejména ti žáci, které přímo učí (34,92 %). Ačkoli některé zahraniční výzkumy (Posnick-Goodwin, 2012) uvádějí, že se pachateli v téměř třetině případů stávají také rodiče, takto vysoký podíl rodičů na kyberšikaně učitelů náš výzkum neprokázal. Podle zjištěných údajů byli rodiče do kyberšikany učitele (případně jednorázových útoku na učitele) zapojeni pouze v 8,08 % případů.

V našem výzkumu jsme se rovněž zaměřili na to, které osoby věděly o tom, že učitel kyberšikanu prožívá.

Tab. 6 Osoby, které o kyberšikaně učitele věděly

Osoby	Četnost (n)	Relativní četnost (%)
Kolegové – učitelé, vychovatelé	356	31,90
Ředitel školy	168	15,05
Nikdo kromě agresora o kyberšikaně nevěděl	142	12,72
Žáci	79	7,08
Rodina oběti	37	3,32
Rodiče žáků	15	1,34
Policie	4	0,36
Celkem	1116	

Podle názoru obětí o kyberšikaně (kybernetickém útoku) věděli nejčastěji jejich vlastní kolegové – učitelé či vychovatelé (31,9 %). **Vedení školy o kyberšikaně vědělo pouze v 15 % případů, z výpovědi učitelů-obětí tedy vyplývá, že vedení škol (ředitelé) o kyberšikaně svých zaměstnanců často není informováno.** V řadě případů však oběť neví (a ani nemůže vědět), kdo všechno se o kyberšikaně jejich osoby skutečně dozvěděl.

E. Dopady kyberšikany na oběť (slovní mraky)

Pro potřeby této výzkumné zprávy jsme dopady kybernetických útoků na učitele vizualizovali pomocí slovních mraků, které pro zjednodušení zachycují, jak učitelé na kybernetické útoky (krátkodobé či dlouhodobé) reagují.

Slovní mrak 1 - Dopady na učitele – emoční oblast

Slovní mrak 2 - Dopady na učitele – fyziologická a behaviorální oblast

F. Základní strategie vyrovnávání se s kyberšikanou

Učitelé, kteří se stali oběťmi jednorázových kybernetických útoků či přímo kyberšikanou, využívají k řešení velké množství metod a postupů zaměřených zejména na odstranění následků útoku.

Tab. 7 Přehled nejčastějších strategií vyrovnávání se s kyberšikanou

	<i>Celý soubor</i>			<i>Incidenty trvající méně než 1 týden</i>		<i>Incidenty trvající více než 1 týden</i>	
	Četnost (n ₁)	Relativní četnost ⁵ (%)	Relativní četnost ⁶ (%)	Četnost (n ₂)	Relativní četnost ⁷ (%)	Četnost (n ₃)	Relativní četnost ⁸ (%)
Technická řešení							
Vymazání závadného obsahu (např. fotografie, videa, nevhodného profilu apod.)	250	12,38	22,40	112	13,38	138	11,69
Blokace závadného obsahu (obsah není smazán, ale není vidět)	76	3,76	6,81	30	3,58	46	3,90
Blokace profilu pachatele	92	4,56	8,24	34	4,06	58	4,91
Blokace přístupu ke konkrétním internetovým službám v rámci školy (např. blokace přístupu na Facebook, Ask.fm apod.)	28	1,39	2,51	10	1,19	18	1,52
Archivace veškerých důkazů (záznamů komunikace)	195	9,66	17,47	76	9,08	119	10,08
Zjištění identity pachatele (např. prostřednictvím jiných žáků, průzkumem profilů na sociálních sítích, analýza hlavičky e-mailu apod.)	162	8,02	14,52	68	8,12	94	7,96
Prohlédnutí e-mailu podezřelého žáka	11	0,54	0,99	9	1,08	2	0,17
Řešení situace v prostředí školy							
Výslech žáků (informátorů, přihlížejících)	148	7,33	13,26	67	8,00	81	6,86
Třídnická hodina (rozhovor s celou třídou, hraní rolí...)	86	4,26	7,71	38	4,54	48	4,06

⁵ Vypočítaná relativní četnost vzhledem k sumě všech zaznamenaných incidentů (n=2019).

⁶ Vypočítaná relativní četnost vzhledem k počtu všech obětí kybernetického útoku (n=1116)

⁷ Vypočítaná relativní četnost vzhledem k počtu všech obětí kybernetického útoku, který trval méně než týden (n=837).

⁸ Vypočítaná relativní četnost vzhledem k počtu všech obětí kybernetického útoku (kyberšikanou), který trval déle než 1 týden (n=1181).

Zabavení mobilního telefonu žáka	12	0,59	1,08	6	0,72	6	0,51
Oznámení situace řediteli školy a žádost o její vyřešení	101	5,00	9,05	41	4,90	60	5,08
Apel na agresora, aby obsah odstranil	81	4,01	7,26	34	4,06	47	3,98
Pohovor s rodiči pachatele	132	6,54	11,83	65	7,77	67	5,67
Řešení situace s podporou externích osob/subjektů							
Využil/a jsem pomoci specialisty (např. v oblasti IT)	66	3,27	5,91	22	2,63	44	3,73
Konzultace se zřizovatelem školy	25	1,24	2,24	8	0,96	17	1,44
Konzultace s OSPOD	15	0,74	1,34	7	0,84	8	0,68
Konzultace s pracovníky Policie ČR	82	4,06	7,35	26	3,11	56	4,74
Ignorování situace							
Ignorování situace (nepokládáme ji závažnou, proto nepodnikáme příslušné kroky)	167	8,27	14,96	62	7,41	105	8,89
Celkem	1116			456		660	

Poznámka: Učitelé jednotlivé strategie kombinují, např. blokaci obsahu, archivaci materiálů, zjištění pachatele a jeho potrestání.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že nejčastěji využívají učitelé strategie zaměřené na přímé odstranění či zablokování závadného obsahu z internetu – ty tvoří více než pětinu (22 %) všech strategií, které se k útoku využívají. Téměř 10 procent respondentů (9,66 %) si rovněž o incidentech pořizuje záznamy – např. screenshoty komunikace, záznamy SMS apod. 8 % učitelů se rovněž pokusilo vypátrat pachatele útoku. 8,25 % učitelů se rozhodlo situaci ignorovat – buď ji nepovažovali za závažnou, nebo předpokládali, že problém sám odezní.

5. Porovnání výsledků s dalšími výzkumy

Porovnáme-li výsledky našeho výzkumu s výsledky výzkumů realizovaných od roku 2007 v Evropě a USA, dojdeme k přibližně stejným zjištěním – přibližně pětina českých učitelů (21,73 %) zažívá kybernetické formy útoků, útoky jsou však ve většině případů jednorázové a nezanechávají na učitelích trvalé následky.

Vážné formy kyberšikany v českém prostředí zažívá pouze zlomek z nich – přibližně 6 % českých učitelů v průběhu posledních 12 měsíců. Tato data odpovídají výsledkům německých studií (GEW, 2008), podle kterých kyberšikanu prožívá 8 % učitelů, podobné výsledky potvrzují i finští výzkumníci (Kauppi & Pörhölä, 2012a, 2012b), kteří naměřili prevalenci kyberšikany u 7,6 % učitelů, kteří se stali oběťmi šikanování. Americká studie Task Force on Violence Directed Against Teachers (Espelage et al., 2013; McMahon et al., 2011, 2014) pak uvádí, že se oběťmi útoku v prostředí internetu stala přibližně 2,6-4 % učitelů.

Ačkoli některé studie uvádějí vysoký počet kyberšikanovaných učitelů – např. výzkumy realizované v USA uvádějí výskyt kyberšikany od 26 % do 35 % (Pearson, 2014; Posnick-Goodwin, 2012) – tyto výzkumy zpravidla nezohledňují délku a intenzitu útoků na učitele. Pod termín kyberšikana tak zahrnují i jednorázové kybernetické útoky, které neměly (nemusely mít) na oběť vážný dopad. Velmi důležité je také oddělit, zdali učitel zažil kyberšikanu v omezeném časovém intervalu – nejčastěji v průběhu 12 měsíců. Při dotazování na to, zda „někdy v životě zažil kyberšikanu“ získáme samozřejmě vysoké hodnoty prevalence, které nebudou odpovídat aktuálnímu stavu.

Všechny sledované výzkumy šikany či kyberšikany učitelů potvrzují, že se nejčastějšími pachateli kybernetických útoků stávají žáci či studenti, v menší míře podpoření rodiči. Tuto situaci potvrzuje jak náš výzkum (v téměř 40 % útoků na učitele bych pachatelem žák), tak výzkum Plymouth University (Posnick-Goodwin, 2012), který uvádí, že žáci tvořili 72 % útočníků.

6. Shrnutí

Výsledky výzkumu prokázaly, že ačkoli učitelé jednorázové či opakované útoky ze strany žáků zažívají, vážné formy kybernetické agrese prožila pouze malá část z nich. Většina případů je tvořena jednorázovými incidenty, které jsou velmi rychle zastaveny a vyřešeny. Tyto incidenty však v případě neřešení mohou velmi rychle přerůst ve vážné formy kyberšikany.

Kybernetický útok na svou osobu zažilo v posledních 12 měsících 6,19 % respondentů, kyberšikanu, která by proběhla v průběhu posledních 12 měsíců a trvala déle než týden však pouze polovina z nich (55,81 %) – celkem 3,52 % respondentů (181 z 5136). Tradiční šikanu pak zažilo celkem 6,25 % respondentů (321 z 5135).

Nejčastějšími pachateli kyberšikany jsou žáci (ve 40 % případů) a rodiče (8,08 %). V pětině případů (24,42 %) se však pachatele vůbec nepodařilo určit. V řadě případů (12,30 %) však byla pachatelem kyberšikany osoba, která není se školním prostředím spojena – např. expartner, soused, známý oběti apod. O kyberšikaně nejčastěji vědí kolegové oběti (31,9 % případů) a vedení školy (15,05 % případů).

Mezi nejčastější strategie vyrovnávání se s kyberšikanou patří zejména blokáce či vymazání závadného obsahu z internetu, archivace důkazů či snaha zjistit identitu pachatele. V 8,27 % pak učitelé situaci ignorují – nepokládají ji za závažnou a věří, že problém sám odezní.

7. Použité zdroje

- Česká školní inspekce. (2015). *Výroční zpráva za školní rok 2014/2015*. Praha. Retrieved from <http://www.csicr.cz/html/VZ2014-15v2/flipviewerxpress.html>
- Espelage, D., Anderman, E. M., Brown, V. E., Jones, A., Lane, K. L., McMahon, S. D., ... Reynolds, C. R. (2013). Understanding and preventing violence directed against teachers: recommendations for a national research, practice, and policy agenda. *The American Psychologist, 68*(2), 75–87. <http://doi.org/10.1037/a0031307>
- GEW. (2008, February 22). GEW stellt Studie zu Cybermobbing vor. Retrieved February 22, 2016, from <http://www.gew.de/aktuelles/detailseite/neuigkeiten/gew-stellt-studie-zu-cybermobbing-vor/>
- Kauppi, T., & Pörhölä, M. (2012a). School teachers bullied by their students: Teachers' attributions and how they share their experiences. *Teaching and Teacher Education, 28*(7), 1059–1068. <http://doi.org/10.1016/j.tate.2012.05.009>
- Kauppi, T., & Pörhölä, M. (2012b). Teachers Bullied by Students: Forms of Bullying and Perpetrator Characteristics. *Violence and Victims, 27*(3), 396–413. <http://doi.org/10.1891/0886-6708.27.3.396>
- McMahon, S. D., Espelage, D., Anderman, E. M., Lane, K. L., Reynolds, C., Brown, V., & Jones, A. (2011). *National Survey of Violence Against Teachers APA*.
- McMahon, S. D., Martinez, A., Espelage, D., Rose, C., Reddy, L. A., Lane, K., ... Brown, V. (2014). Violence directed against teachers: results from a national survey. *Psychology in the Schools, 51*(7), 753–766. <http://doi.org/10.1002/pits>
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2015). Genderová problematika zaměstnanců ve školství. Retrieved April 5, 2016, from <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/genderova-problematika-zamestnancu-ve-skolstvi>
- Pearson, J. (2014). Kids Are Cyberbullying Their Teachers. *Motherboard*. Retrieved from <http://motherboard.vice.com/read/kids-are-cyberbullying-their-teachers>
- Posnick-Goodwin, S. (2012). Cyberbullying of teachers. Retrieved February 23, 2016, from <http://www.cta.org/en/Professional-Development/Publications/2012/03/March-Educator-2012/Cyberbullying-of-teachers.aspx>

8. Vybrané případy

V našem výzkumu jsme respondentům umožnili v krátkosti popsat kybernetické incidenty či přímo kyberšikanu, jejímiž oběťmi se stali. Pro ilustraci uvádíme několik příkladů.

Odehrálo se před několika lety - žáci pomlouvali více učitelů na studentských stránkách školy, byly tam i nějaké fotky, nadávky. To se šířilo mezi studenty. Po odhalení těchto stránek bylo informováno vedení, celý sbor, žáci byli potrestáni sníženým stupněm z chování a podmíněčným vyloučením. (žena, 46 let, 21 let praxe)

V současnosti řešíme případ nahrávání vyučovacích hodin rodičem, který umístil nahrávací zařízení do synovy tašky. To bez souhlasu školy, jakož i zákonných zástupců spolužáků. (muž, 48 let, 24 let praxe)

O kyberšikaně své osoby jsem se dozvěděla od svých kolegů, kteří mě upozornili na videa, která žáci natočili mobilními telefony ve škole. Bylo natáčeno také hodně dalších kolegů z naší školy. Vymazání videí řešilo vedení školy. (žena, 50 let, 27 let praxe)

Nešlo o nic vážného, na internet unikla jedna fotka s komentářem, který se mě dotkl. Na dalších fotografiích byli zachyceni studenti při konzumaci alkoholu na lyžařském kurzu. Zástupce ředitele školy se k návrhu potrestat studentku stavěl odmítavě – argumentoval, že se to stalo už před měsícem. Pan ředitel přikázal studentce fotografie ze sociální sítě odstranit. Byla potrestána důtkou třídního učitele. Její matka proti potrestání vznesla protest, ale ředitel na potrestání trval. (žena, 50 let, 25 let praxe)

Útok přes Facebook vůči mé osobě se odehrál již před pěti lety, tehdy jsem byla na pozici ředitelky školy teprve 2 měsíce. Třem žákyním (9. ročník) se nelíbil můj postup při řešení problému v jejich třídě. Proto veřejně na Facebooku prezentovaly to, jak se mnou jejich vysoce postavení rodiče zatočí (byly z tzv. „lepších“ rodin). Dostaly za své hrubé a sprosté urážky trojku z chování, nicméně mně Krajský úřad po jejich stížnosti donutil vzít trojku zpět, neboť na mne útočily ve svém volném čase a ne v průběhu vyučování. To mě tehdy velice zklamalo, ale jinak jsem celou záležitost snášela poměrně dobře (i vzhledem k tomu, že se to dostalo díky rodičům do celostátních médií). Nebrala jsem si to nijak osobně. (žena, 50 let, 15 let praxe)

Nezažíváme kyberšikanu, ale pozorujeme stále větší drzost a nevhodné chování u žáků i rodičů, kteří se někdy chovají, že učitel je jejich sluha a že je v podstatě bezmocný (což je pravda). Vyplývá to zřejmě z celostátně snížené autority učitelského povolání na všech stupních od MŠ po VŠ, nedostatečné pravomoci učitele, který v podstatě nemůže nic, co by nějak žákovi nebo rodině vadilo. Poznámky, napomenutí, snížená známka z chování nic neřeší. Řešením by byla možnost vyloučení nepřizpůsobivého žáka či rodiče z MŠ, ŠD, ZŠ atd. třeba na omezenou dobu. (žena, 54 let, 30 let praxe)

Jednalo se o pomstu jednoho žáka, který nebyl klasifikován, a já mu tím trochu znepríjemnila život. Je ale nepříjemné, že takový žák má možnost Vás v diskuzi očernit a vy se nemůžete bránit. Něco podobného se nejspíš stává všem pedagogům a člověk se nad to musí povznést. (žena, 50 let, 28 let praxe)

Přišel mi urážlivý a sprostý mail - někdo umístil na web erotických služeb mou oficiální fotografii staženou ze školního webu a nabízel erotické služby, na to mě upozornil jiný mail "od přítele". (žena, 53 let, 26 let praxe)

Kyberšikanu zažila moje kolegyně, navštěvovala i psychologa a nakonec odešla ze zaměstnání. Po zdravotní stránce se u ní projevily vysoký krevní tlak, migrény, nespavost. Učíme na ZŠ, takže situace byla řešena s vedením školy a rodiči, žáci dostali trojku z chování, bohužel vyloučení není možné. Raději odešla učitelka. Já zažívám slovní šikanu, zejména v situaci, kdy chci po žákovi jakoukoliv práci, stačí i zápis do sešitu. (žena, 46 let, 22 let praxe)

9. Citace

Šikana a kyberšikana jsou vážné problémy, se kterými se v praxi setkávají jak učitelé z České republiky, tak i zahraničí. Národní výzkum kyberšikany českých učitelů odhalil, že se terčem kybernetické agrese stala více než pětina českých učitelů. Ačkoli skutečně vážnou formu útoku, kterou lze nazvat kyberšikanou, zažívá jen zlomek z nich, přesto mají i jednorázové incidenty na učitele často velmi vážný dopad. Jednoduché řešení – jak zajistit, aby k šikaně či kyberšikaně učitelů v prostředí škol nedocházelo – neexistuje. Řešení spočívá v posílení spolupráce učitelů s vedením škol a také rodiči, v efektivnějším využívání veškerých zákonných možností řešení šikany a kyberšikany na úrovni škol, v efektivní podpoře práce učitelů a také v podpoře vzdělávání učitelů např. v oblasti osobnostně sociálního výcviku, výcviku v oblasti efektivní komunikace s žáky apod. V obecné rovině je pak řešením zejména zvýšení prestiže učitelského povolání – které se projeví zejména ve zvýšeních platů učitelů.

*Kamil Kopecký
vedoucí Centra PRVoK, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci*

Děti jsou digitálními technologiím často otevřenější než jejich rodiče, ale i učitelé. Bohužel si nedokáží uvědomit všechna rizika nebo důsledky svého chování. Kyberšikana učitelů je pro veřejnost tabu. Oficiální čísla o tomto problému nejsou, protože vedení školy ani Česká školní inspekce o většině útoků neví. Národní výzkum zaměřený na kyberšikanu učitelů je přínosem pro českou společnost, který snad objasní, o jak velký problém jde. O2 je součástí projektu E-Bezpečí, jehož prostřednictvím jsme podpořili vznik tohoto průzkumu, ale také se podílíme na terénních vzdělávacích aktivitách a online poradenství pro rodiče.

*Ctirad Lolek
ředitel lidských zdrojů O2 Czech Republic.*

Výsledky národního výzkumu kyberšikany učitelů ukazují, že rizikové chování na internetu není jen problém dětí, ale i rodičů a učitelů. Ukázalo se, že aktuální kauzy spojené s velkou medializací, jsou často zjednodušovány, jen z toho důvodu, aby přilákaly pozornost veřejnosti i médií. Proto chceme, aby výsledky sloužily k zejména zobrazení skutečnosti a popsaly problematiku co nejuvěrněji. Jasné pojmenování problémů nám umožní jim lépe porozumět a v důsledku i efektivněji řešit. Protože jsme provozovateli služeb, kterých se může tato problematika týkat, je tento výzkum pro nás cenným podkladem k vytváření funkčních opatření k ochraně našich uživatelů.

*Martin Kožíšek
manažer pro internetovou bezpečnost společnosti Seznam.cz*

Obětí kyberšikany se může stát kdokoliv z nás – bez ohledu na věk, postavení či pracovní zařazení – a učitelé netvoří výjimku. Vzhledem k tomu, že se z výkonu povolání každodenně pohybují v prostředí dětí různých věkových kategorií, tak se s kyberšikanou zcela přirozeně setkávají jak z pozice řešitele tohoto problému u dětí, tak i z pozice oběti ze strany svých žáků. Učitelé se u dětí potýkají nejen s verbální agresí, jako je ponižování, urážení, ztrapňování, zesměšňování, ale také se se závažnějšími formami kyberšikany v podobě zastrašování a vyhrožování, které už mohou být trestným činem.

*René Szotkowski
oddělení výzkumu Centra PRVoK,
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci*

10. Kontakty na realizátory a partnery výzkumu

Pedagogická
fakulta

Univerzita Palackého
v Olomouci

Univerzita Palackého v Olomouci, Centrum PRVoK PdF UP

Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D. (kamil.kopecky@upol.cz, +420 777 146 808)

PhDr. René Szotkowski, Ph.D. (rene.szotkowski@upol.cz)

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5, Olomouc, 77140

www.prvok.upol.cz

www.e-bezpeci.cz

O2 Czech Republic a.s.

Za Brumlovkou 266/2, 140 22, Praha 4

sponsoring@o2.cz

www.o2.cz

Seznam.cz

Martin Kožíšek, manažer pro internetovou bezpečnost

martin.kozisek@firma.seznam.cz

Seznam.cz, a.s.,

Radlická 3294/10, 150 00 Praha 5

www.seznam.cz